

2020-08-31

Miljödepartementet
103 33 Stockholm

Stärkt lokalt åtgärdsarbete - att nå målet Ingen övergödning SOU 2020:10

LRF tackar för möjligheten att yttra sig över utredningen och våra synpunkter finns nedan. I detta yttrande lämnas inte synpunkter på utredningens förslag om hästar då de finns i det yttrande som LRF Häst och Hästnäringens Nationella Stiftelse (HNS) sänt.

Utredningens förslag om nya etappmål

Senast 2030 ska alla enskilda avlopp i kust- och sjönära lägen vara utrustade med godkänd reningsteknik.

LRF förstår prioritering till kust- och sjönära lägen men även med denna prioritering gäller att det görs en verkligt individuell bedömning av reningsbehovet. Fortfarande behöver enskilda avlopp anläggas i samspel med den naturliga retentionen som finns i mark och diken. För ett enskilt avlopp som är beläget exempelvis 2 km från en sjö, och som kanske anses sjönära, kan det fortfarande vara så att ingen fosfor når fram till sjön. Om rinnsträckan i marken är tillräckligt lång hinner tillräckligt stor naturlig retention ske. Det betyder inte att ingen rening behöver göras men graden av rening och de krav som ställs behöver fortfarande ta hänsyn till de naturgivna förutsättningarna. Likheter inför lagen i en kommun får inte innebära enfaldighet eller låg kostnadseffektivitet på insatta miljöåtgärder.

Det föreslagna etappmålet behöver också preciseras om det ska införas. Enligt SMHI finns cirka 100 000 sjöar i Sverige. Många är små och alla är inte provtagna men de fem regionala Vattenmyndigheterna bedömer att cirka 600 sjöar är övergödda. Samma myndigheter bedömer att cirka 500 kustvattenförekomster är övergödda vilket är en större andel av kustvattnen än andelen av sjöarna som är övergödda. Det är tydligt att en generell formulering av ett sådant nytt etappmål inte fungerar. Det finns inte behov att påskynda åtgärdstakten till 2030 för enskilda avlopp i sjönära lägen för sjöar som inte bedöms som övergödda vilket alltså är merparten av sjöarna.

Dnr dnr

2020-08-31

Utredningen föreslår att andelen mineralgödsel, av den totala gödselanvändningen, ska minska till 2030.

LRF delar uppfattningen att växtnäring behöver cirkulera mer för att kunna tillföra mindre kväve och fosfor utifrån. Det framgår också tydligt av LRFs nya hållbarhetsstrategi att det även för oss är ett prioriterat mål. Men tillkomsten av ett nytt etappmål är inte det som allra mest behövs. Det är ju inte så att vi inte vet vart vi ska och därför behöver vägledning av ett nytt etappmål i det svenska miljömålssystemet. Det viktigaste för ökad cirkularitet i odlingen av grödor för livsmedel och för foder är att använda den årliga mängden stallgödsel på över 20 miljoner ton bättre. Lantbrukarna arbetar sedan länge med bland annat Greppa Näringen för att förbättra användningen av stallgödseln. De råd som getts har haft mätbar betydelse då exempelvis mindre mängd sprids på hösten och det sker en gradvis övergång bort från att sprida flytgödsel med spridarplatta. Istället för ett etappmål hade vi hellre sett ett förslag med konkret hjälp för att öka separering av stallgödsel och en satsning på biogas. Det underlättar fördelning mellan gårdar med och utan djur. Eller en FoU-satsning på onlinemätning av kväve för att kunna platsanpassa även kvävegivan med flytgödsel. Det är bara två exempel men sådana konkreta saker har större möjlighet att öka cirkulariteten och indirekt minska behovet av kompletterande mineralgödsel än ett nytt etappmål utan nya hjälpmedel.

Utredningen föreslår att arealen våtmarker ska öka till 2030 så att det motsvarar behovet som pekats ut inom vattenförvaltningen.

LRF tycker att det är bra att utredningen föreslår ökad takt på anläggandet av våtmarker men saknar en förklaring till varför en enskild åtgärd valts ut bland de andra sex som Vattenmyndigheterna föreslagit för odlingen. Kanske menade utredningen att våtmarker har en särställning genom att den till skillnad från andra övergödningsåtgärder är mera multifunktionell. LRF hade gärna sett att utredningen, förutom det nya etappmålet, hade adresserat de hinder som skapar dagens anläggningstakt. Förutom att det tidvis kan vara slut på LBP- och LOVA-medel i en del län är det främst den omfattande administrationen som lantbrukare ofta berättar om som avskräckande. Ett nytt etappmål flyttar inte dessa båda hinder utan kanske istället bara ökar frustrationen. Hindren består och det är synd nu när det gjorts en utredning om övergödning att inte hindren för ökad anläggningstakt istället undersöktes.

Utredningens förslag

Kommunerna ska ta fram lokala åtgärdsplaner för övergödningsrelaterade insatser inom de avrinningsområden som respektive kommun tillhör. Planerna ska komplettera och konkretisera vattenförvaltningens åtgärdsprogram.

Om kommunerna ska ta fram sådana planer är det helt avgörande att de tas fram i samverkan med de människor som förväntas göra åtgärderna i åtgärdsplanen. Eftersom de flesta kommuner har låg kunskap om odling och odlings miljöpåverkan ser LRF en risk i att en del kommuner lejer bort tillverkningen av planen till någon extern konsult som använder GIS och schabloner om åtgärders effekt mm och gör planen i övrigt över huvudet på lokalbefolkningen. I någon framtida kommunrankning kan kommunen i fråga dock stoltsera med att de har en plan och framstår därmed som duktiga. LRF menar att det här bör göras av en lokal åtgärdssamordnare som i LEVA. Om det inte finns någon sådan i kommunen är det bättre att kommunen väntar med att göra en plan till det finns en sådan person på plats.

Länsstyrelser och kommuner i områden med övergödningsproblem bör ha en samordningsfunktion mot övergödning.

LRF delar utredningens uppfattning att vatten- eller åtgärdssamordnare fyller en viktig funktion. De signaler vi får från de 20 LEVA-samordna är positiva. Än saknas säkra siffror på hur mycket åtgärder som genomförs innanför dessa 20 avrinningsområden i förhållande till utanför men de flesta samordnare har ett stort antal åtgärder på gång. Utredningen resonerar om ett behov på 80 samordnare och med ett så stort antal skulle övergödningsfrågan ta ett större kliv framåt än någonsin tidigare. Problemet är att så många som 80 åtgärdssamordnare skulle tömma länsstyrelsernas både LBP och LOVA-konton omgående. Det här är dock ett pedagogiskt exempel på att det till slut går att mer eller mindre lösa övergödningsfrågan men att det handlar om politiska bedömningar om vad det är värt. Den här delen av frågeställningen hör nära ihop med det brev som Vattenmyndigheterna sände till regeringskansliet under våren 2020 med innebörden att det saknas cirka 550 msek per år för att lösa övergödningsfrågan, i alla fall den del som är knuten till livsmedelsproduktion.

Dnr dnr

2020-08-31

Havs- och vattenmyndigheten får i uppgift att tillhandahålla en central stödfunktion för lokalt åtgärdsarbete.

Det här är ett viktigt förslag från utredningen. LRF arbetar tillsammans med Havs- och Vattenmyndigheten (HaV) i LEVA och noterar att myndigheten har otillräckliga möjligheter att stödja och svara på frågor från de personer som arbetar ute i landet som åtgärdssamordnare. Dessutom växer LEVA nu organiskt genom att fler länsstyrelser vill delta och beviljar LOVA-medel till nya åtgärdssamordnare. Fyra nya tjänster i olika avrinningsområden håller på att tillsättas bara i Västra Götaland. Det ökar behovet av en central samordning. LRF har mångårig erfarenhet av att arbeta tillsammans med Jordbruksverket i Greppa Näringen. Därför kan vi lätt föreställa oss hur det hade gått om inte Jordbruksverket hade haft den centrala stödfunktionen som de har. Istället hade länsstyrelserna delvis sprungit åt olika håll med sämre projektresultat som följd. En liten ekonomisk satsning från regeringen på en sådan funktion kommer få det större beloppet i LEVA att få bättre utväxling.

Ett generellt undantag från strandskyddet införs i 7 kap. 16 a § miljöbalken för våtmarker och dammar som har anlagts eller restaurerats med huvudsakligt syfte att minska näringsbelastningen på den lokala vattenmiljön.

LRF tycker att det är ett bra förslag som kommer få fler lantbrukare att våga anlägga en våtmark. Men det är synd att begränsa förslaget till att huvudsyftet med dammen ska vara minskad näringsbelastning. Varför inte undanröja detta hinder även för markägare som vill anlägga ett vatten med det huvudsakliga syftet att gynna fågelliv eller annan biologisk mångfald?

Undantag från biotopskyddet införs i bilaga 1 till förordningen om områdesskydd enligt miljöbalken för våtmarker och dammar som har anlagts eller restaurerats med huvudsakligt syfte att minska näringsbelastningen på den lokala vattenmiljön.

Det är naturligt att biotopskyddet ändras på samma sätt som förslaget om strandskydd ovan.

Mer statliga pengar avsätts till LOVA-åtgärder.

LRF tycker att det är ett bra förslag och hoppas att det kan förverkligas även i postcorona-Sverige. I LOVA görs en hel del övergödningsåtgärder i lantbruket

Dnr dnr

2020-08-31

och då främst som strukturkalkning. Eftersom motsvarande åtgärd uppfattas som oåtkomlig i LBP har lantbrukarna istället sökt i LOVA vilket de uppfattar som mycket mera lätt att administrera. Det är även viktigt för fortsatt finansiering av LEVA att nivån på LOVA minst upprätthålls.

Med vänliga hälsningar

Lantbrukarnas Riksförbund

Hilda Runsten

Enhetschef

Markus Hoffmann

Mark- och vattenexpert